

Fornvännen 75 år

Av Torgny Säve-Söderbergh

Den 6 mars 1906 beslöt Vitterhetsakademien att "det något utvidgade och till kvartals-tidskrift förändrade Akademiens Månadsblad" skulle erhålla namnet: Fornvännen, meddelanden från Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien" (protokoll den 6 mars 1906 § 49).

Ärendet hade förberetts den 8 januari och 5 februari i förvaltningsutskottet, som föreslog att Månadsbladet hädanefter skulle utkomma kvartalsvis och därför borde byta namn. Namnfrågan var något omtvistad och akademien sekreterare ansåg "att namnet Månadsbladet skulle bibehållas med tillägget: Ny följd" (FU protokoll den 5 februari 1906 § 17). Tvisten avgjordes vid plenarsammanträdet den 6 mars, men "sekreteraren anmälde till protokollet sin reservation mot detta beslut". Den 6 mars 1906 är alltså Fornvännens födelsedatum.

Samtidigt hade Oscar Montelius agerat inom Svenska Fornminnesföreningen så att den nya tidskriften blev arvtagare inte bara till Akademiens Månadsblad utan också till "Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift", som hade utgivits i 12 band 1871—1905 och där flera av Montelius' berömda avhandlingar och uppsatser hade publicerats. När Montelius på föreningens sammanträde den 5 januari 1906 kunde meddela Akademiens planer på en ny kvartalstidskrift ansågs det inte "nödvändigt, att Föreningen utgäve en särskild tidskrift", och sedan föreningen fått rätt att inköpa Fornvännen till halvt pris (2,50 kr per årgång i stället för 5 kr) "beslöt styrelsen, att Föreningens tidskrift för närvarande ej skulle fortsättas, utan att i stället så många ex. av 'Fornvännen' som erfordrades skulle inköpas för utdelning bland Föreningens ledamöter" (protokoll den 13 mars 1906 § 3).

Fornvännen blev en värdig fortsättning på

Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift, som under Oscar Montelius' ledning hade intagit en dominerande ställning. Fornminnesföreningen inträdde som medutgivare av Fornvännen år 1942 och samarbetet fortsatte till årgång 1965, i vilken föreningens årsredogörelse intogs för sista gången.

Från starten år 1906 var Emil Ekhoft redaktör till år 1923, då Sigurd Curman tog över samma år som han blev riksantikvarie. 1946 blev Martin Olsson riksantikvarie och hade tillsammans med Mårten Stenberger ansvaret för utgivningen 1947—1952. Bengt Thordeman, Gösta Selling och S. B. F. Jansson var som riksantikvarier också ansvariga utgivare, biträdda av redaktörerna Erik Bohrn (1953—1965), Egon Thun (1966), Bo Gräslund, Ingrid Svartling (1966—1972), Åke Hyenstrand och L. O. Lagerqvist (1972—1975). Riksantikvarierna som samtidigt var Akademiens sekreterare hade alltså i denna dubbla funktion ansvaret för utgivningen. Akademien och senare dess förvaltningsutskott var både ämbetsverkets styrelse och den myndighet som utgav Fornvännen.

Med Roland Pålssons utnämning till riksantikvarie år 1971 bröts raden av fackmän som innehavare av detta ämbete. S. B. F. Jansson fortsatte därför som ansvarig utgivare till år 1976.

Genom avtal med staten den 5 februari 1975 upphörde Akademiens huvudmannskap för ämbetsverket och frågan uppstod om akademien eller ämbetsverket skulle fortsätta utgivandet av Fornvännen. Akademien erbjöd Riksantikvarieämbetet att överta tidskriften som verkstidskrift när Akademien inte längre hade samma speciella ansvar som tidigare för just den arkeologiska sektorn inom det humanistiska fältet, som Akademien nu skulle svara för i dess helhet.

Vid överläggningar uttryckte verkets sam-

lade chefstjänstemän ett starkt önskemål att Akademien skulle fortsätta utgivandet av *Fornvännen* och Akademien åtog sig då detta. I egenskap av Akademiens sekreterare inträdde jag som huvudredaktör med Jan Peder Lamm och Göran Tegnér som redaktörer.

Uppgiften som teknisk redaktör hade Ulla Behr vid Riksantikvarieämbetet skött med stor skicklighet från år 1956 till hennes tragiska bortgång 1975. Ann Catherine Bonnier fortsatte under något år och 1976 övergick ansvaret för tekniska frågor och tryckläggning på Akademiens tekniska redaktör Gunnel Sjörs med biträde av Ebba Stina Königs-son.

Att utgivningen kunnat fortgå på ett tillfredsställande sätt under alla år trots ständigt ändrade tekniska och finansiella förutsättningar beror mycket på ett hängivet arbete av alla dessa medarbetare och på stödet från Statens Humanistiska Forskningsråd och Statens Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsråd.

Framför allt genom redaktörernas ansträngningar har tidskriften haft ett rikt varierat och intresseväckande innehåll och fått en god spridning även under år med kyligt kulturklimat. En facktidskrift som *Fornvännen* har givetvis en begränsad läsekrets men siffrorna (januari 1980) får ändå anses tillfredsställande — c. 1000 fasta prenumeranter (varav 87 i utlandet), 129 bytesexemplar i Sverige och

362 i utlandet, 200 ex. till akademiens svenska och utländska ledamöter och 113 ex. till olika antikvariska myndigheter förutom vanlig bokhandelsförsäljning.

Prenumeranterna växlar givetvis — somliga faller ifrån och andra kommer till. En nyligen genomförd undersökning av skälen till avbrutna prenumerationer har, glädjande nog, för låga tal för säkra slutsatser, men inga svar har angivit för låg vetenskaplig standard som skäl att avbryta prenumerationen.

Vad *Fornvännen* betytt för den arkeologiska vetenskapen och för spridandet av dess resultat också i vidare kretsar har Greta Arwidsson skildrat i en särskild artikel i detta nummer. Att tidskriften fortfarande intar en central ställning inom sitt område torde knappast förnekas även om den inte längre så helt dominerar bilden, när nu också en rad arkeologiska tidskrifter och serier tillkommit utgivna t. ex. av de olika universitetsinstitutionerna.

Fornvännen har en lång rad ledande nordiska forskare att tacka för sin kvalitet och att standarden kunnat hållas beror, utom på redaktörernas entusiastiska arbete, på fackmännens intresse för att placera fängslande artiklar och betydelsefulla forskningsresultat i *Fornvännen* och att där genom fylliga recensioner ge en bild av framför allt den arkeologiska, konsthistoriska och numismatiska forskningens nya landvinningar.